
การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

The Buddhist Sangha Administration for Buddhism stability in Region 4 of the
Buddhist Sangha Administration

โชติ บดีรัฐ*

Chot Bodeerat

ดร.จ๋านงค์ อติวัฒนสิทธิ์**

Dr.Chamnong Adivadhanasit

ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ***

Dr.Sa-ard Banchirdrit

ดร.สุรพล สุยะพรหม****

Dr.Surapon Suyaprom

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 4) วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริหารงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น 3) ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน การบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง 4) วิธีการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การบริหารงานของพระสังฆาธิการ / ความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

*นักศึกษาลัทธิสุตตรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

**ศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

***อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The objectives of this research were to study : 1) the general condition of the administration of the Buddhist Sangha Ecclesiastics in Sangha region 4, 2) the effectiveness of their administration, 3) their administrative potential and 4) Provide suggestions for the development of their administration. The research findings were as follows : 1) The administrative Personnel has demonstrated they could create and develop efficient administrative leadership in Buddhism. The Buddhist Sangha have issued regulations for governing the Sangha. 2) The effectiveness of their administration has been determined using the following results. The personnel administration has undertaken assignments rapidly. Regarding administrative tasks, they have been working economically, efficiently and satisfactorily meeting the requirements of their target population. The inculcation of faith in the monasteries and increasing the number of Dharma practitioners have been emphasized as a means to administer the organization. 3) The potential of the Buddhist Sangha to Successfully administer personnel was demonstrated by their ability to utilize personnel for distinct tasks They use the appropriate technology to improve their work performance and the administration of the organization and for formulating plans or projects for the continuous development of Buddhist organizations. 4) As for guidelines to develop the personnel, tasks and organizational administration of the Buddhist Sangha the recommendations were given as follows : There should be a practical program for developing good, and develop their own leadership and to increase their capacity to manage. Also they should be given a training course about being a spiritual and ethical leadership which would include providing knowledge on how to protect followers against declining faith in Buddhism.

Keywords : Buddhist Sangha Administration / Buddhism stability

บทนำ

ประเทศไทยจะมีความเจริญมั่นคงและเป็นปึกแผ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดการและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งหลายที่มีอยู่อย่างรอบคอบและประหยัด ความเจริญมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นของชาติบ้านเมืองจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของการพัฒนาประเทศโดยตรง การพัฒนาสังคมนั้นเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องและเกี่ยวพันกับองค์การประกอบต่างๆ ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ทั้งที่มีชีวิตจิตใจและสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ นักพัฒนาจะต้องสร้างหรือปรุงแต่งองค์ประกอบต่างๆ ให้ดีมีคุณภาพเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ซึ่งจะ使得การพัฒนาประเทศไทยบ้านเมืองเป็นไปตามขั้นตอนและต่อเนื่อง (กรมการศาสนา, 2540, หน้า 2) บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายในอันที่จะนำมาแห่งความผาสุก ร่มเย็นแก่สมาชิกในสังคมนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง การบริหารงานของหน่วยงานใดๆ รวมทั้งการบริหารงานของพระสังฆาธิการต้องมียุทธศาสตร์หรือทรัพยากรที่มีความสำคัญและต้องเป็นพื้นฐานในการบริหารนั้น ซึ่งประกอบไปด้วยคน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการด้านเครื่องมือ เครื่องจักร รวมถึงอำนาจหน้าที่ ระยะเวลาในการทำงานและความสะดวกต่างๆ ในการทำงานด้วย เท่าที่ได้กล่าวมานี้มีความสำคัญและมีความผูกพันต่อเนื่องกันอย่างใกล้ชิด ความสำเร็จในการบริหารสำหรับคณะสงฆ์นั้น จะสำเร็จลงเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่นๆ ได้ หรือจะประสบ

ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของพระสังฆาธิการ (พระธรรมปิฎกโศภณ, 2548, หน้า 3) ที่จะนำทรัพยากรดังกล่าวออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลอย่างคุ้มค่า ซึ่งจัดว่าเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการควรให้ความสนใจอย่างจริงจังกับ “การบริหาร” กล่าวคือ เพื่อให้การบริหารของกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเพื่อความมั่นคงแห่งคณะสงฆ์ไทย ในขณะที่วัดที่คณะสงฆ์ถือได้ว่าเป็นองค์กรที่แทรกตัวอยู่กับชุมชนทั่วประเทศและทุกระดับทำหน้าที่หล่อหลอมกลมเกลียวทางสังคมโดยยึดพื้นฐานหลักศาสนาและศีลธรรมทางพุทธ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549, หน้า 48) จากจำนวนและความเป็นองค์กรที่คู่กับชุมชนมานาน ทำให้วัดเป็นองค์กรสำคัญขององค์กรหนึ่งๆ ที่เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยทั้งวัดและชุมชนต่างอยู่คู่กันมา ในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยกันมาโดยตลอด สถาบันวัดเป็นที่พำนักอาศัยของสมาชิกขององค์กรไม่ว่าจะเป็นพระที่มีตำแหน่งทางการบริหาร หรือพระธรรมดาสามัญก็จำเป็นต้องอยู่ในวัด ซึ่งอาจเป็นรูปแบบของสำนักสงฆ์หรืออาจเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น โดยไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “วัด” แต่นั่นก็คืออยู่ในระดับหน่วยโครงสร้างเดียวกันกับวัด ฉะนั้นวัดจึงเป็นประตูเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ด้วยกัน และระหว่างสงฆ์กับชุมชนต่างๆ ความมีปฏิสัมพันธ์ของสงฆ์กับชุมชนทั่วไปต้องผ่านวัดที่อยู่กับชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชน และทำหน้าที่ทั้งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น สอนธรรมะ และบทบาททางโลก เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น (พระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก, 2549, หน้า 2) สงฆ์ในชุมชนก็ต้องรับผิดชอบต่อวัดของตนเองก่อน ชุมชนอาจไม่เห็นองค์กรบริหารที่เลยโครงสร้างอำนาจวัดนี้ไปเพราะส่วนหนึ่ง คือองค์กรบริหารระดับอื่นๆ เกิดขึ้นทีหลังเมื่อการปฏิรูปองค์กรสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และมีลักษณะเป็นองค์กรทางการบริหารมากกว่าที่จะชัดเจนเป็นรูปแบบเหมือนวัด ฉะนั้นหากมีปัญหาเกิดขึ้นกับสงฆ์ในระดับปัจเจก หรือปรากฏการณ์ที่เป็นลบหรือเป็นบวกเกี่ยวกับสงฆ์โดยทั่วไปมักมุ่งไปที่บทบาทหรือหน้าที่ของสงฆ์มากกว่าจะมุ่งไปที่โครงสร้างคณะสงฆ์ในระดับภาพรวมหรือระดับมหภาค

การบริหารคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนถึงการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ตระหนักถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากพระสังฆาธิการควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงต้องมองไปที่องค์การคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค คือ พื้นที่คณะสงฆ์ภาค 4 (กำแพงเพชร, พิจิตร, เพชรบูรณ์, นครสวรรค์) ในเรื่องการบริหารคน การบริหารงาน และการบริหารองค์กรของพระสังฆาธิการนั้น กิจการหรืองานที่คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่มีความสำเร็จเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและระเบียบคำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคม และตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชหรือไม่ ซึ่งขอบข่ายงานคณะสงฆ์ภาค 4 มีภาระกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ได้ แต่เมื่อมาศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายหรือ กฎระเบียบอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้พระสังฆาธิการทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้นนั้นมึ้น้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการบริหารไม่ได้มาจากสิ่งอื่น และโครงสร้างการบริหารไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสภาวะของสังคมปัจจุบัน (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2), 2535, หน้า 94)

ทั้งนี้ แม้ว่าการบริหารงานของคณะสงฆ์ภาค 4 ในปัจจุบัน หากจะนำไปเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ อาจจะนับว่าอยู่ในระดับที่ดีกว่าบางภาค แต่ผู้วิจัยจะวิจัยและพัฒนาผลการวิจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการ

บริหารงานของพระสังฆาธิการให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันงานกิจการคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการจำต้องเร่งปรับตัวเพื่อทำงานเชิงรุก เพื่อให้เกิดการกระตุ้นงานคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพกว่าเดิม โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีบทบาทในการปกครอง อาจจะมีเวลาในการดูแลการบริหารได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการบริหารงานคณะสงฆ์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นที่จะศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการหารูปแบบโครงสร้างที่ชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในยุคที่มีความท้าทายในท่ามกลางความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงของชุมชนโลก จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานคณะสงฆ์ในหลายมิติ เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อคณะสงฆ์ไทย และจะนำไปสู่ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
3. ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4
4. วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาคือคณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนการวิจัยดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ในการนี้ ผู้วิจัยได้เลือกประชากรตัวแทนจากวัดสังกัดในเขตอำเภอเมืองกำแพงเพชร อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และอำเภอเมืองนครสวรรค์ ทั้งหมด 355 รูป ใน 4 จังหวัด เมื่อทราบจำนวนประชากรเป็นที่แน่นอนแล้ว ผู้วิจัยได้นำจำนวนประชากรทั้งหมดไปคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 41-42) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 192 รูป

1.2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

1.2.1 เครื่องมือ

- ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4
- ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4
- ตอนที่ 4 ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4
- ตอนที่ 5 วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4
- ตอนที่ 6 สอบถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นทั่วไป/ข้อเสนอแนะ

สำหรับลักษณะแบบสอบถามใช้การวัดระดับความสำคัญโดยใช้มาตราวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แต่ละข้อมีความหมาย (บุญทัน ดอกไธสง, 2550) ดังนี้

- 4 หมายถึง มากที่สุด
- 3 หมายถึง มาก
- 2 หมายถึง น้อย
- 1 หมายถึง น้อยที่สุด

1.2.2 การสร้างเครื่องมือ

1) ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างเครื่องมือแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนแล้วนำเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบแก้ไขเสนอแนะปรับปรุง เพื่อความเหมาะสม และถูกต้อง หลังจากนั้นก็นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแนะนำของคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ มาพิมพ์ปรับปรุงเป็นแบบสอบถามขึ้นใหม่

2) การหาคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่การวิจัยที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 65) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ ผู้วิจัยทำหนังสือถึงหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานพุทธศาสนาประจำจังหวัดใน 4 จังหวัด เพื่อขอความร่วมมือประสานงานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนที่ผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้ประสานงานกับหน่วยงานดังกล่าวอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปฝากไว้กับผู้บริหารของหน่วยงานใน 4 จังหวัด พร้อมกับการชี้แจงรายละเอียดเบื้องต้นในแบบสอบถามกับผู้บริหารของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์แบบมากที่สุด โดยแบบถามในการวิจัยมีทั้งหมด 192 ชุด เมื่อผู้วิจัยได้ชี้แจง และนำแบบสอบถามไปฝากไว้กับผู้บริหารของหน่วยงานแล้ว จึงนัดวันที่จะไปเก็บแบบสอบถามอีกครั้งหนึ่ง โดยระยะเวลาที่นัดวันเก็บแบบสอบถามกับหน่วยงานนั้น ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ ก่อนจะถึงกำหนดเวลานัดเก็บแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ประสานงานกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการยืนยันเป็นที่แน่นอนในการกรอกแบบสอบถามเสร็จสมบูรณ์ทั้งหมดทุกแห่งแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตัวเอง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน แล้วคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออกเหลือเพียงแต่แบบสอบถามที่สมบูรณ์ถูกต้องพร้อมทั้งการลงรหัส (Coding form) ประเด็นสำคัญที่สอบถามแต่ละด้าน เมื่อนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปลงรหัสโดยแยกเป็นประเด็นสำคัญแล้ว ให้คะแนนแต่ละข้อ โดยการกำหนดระดับไว้ 4 ระดับ ตามประเด็นสำคัญในแบบสอบถามใช้วิธีของบุญทัน ดอกไธสง (2550)

เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation (S.D.))

การวิเคราะห์ในเชิงปริมาณผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวนำมาซึ่งเป็นข้อคำถามในเชิงคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องตามประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกเฉพาะสำนักงานพุทธศาสนาประจำจังหวัด และพระสังฆาธิการผู้มีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกาย คณะสงฆ์ภาค 4 ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดใน 4 จังหวัด จังหวัดละ 2 แห่ง ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดนครสวรรค์

2.2 ประชากรและการสุ่มประชากรตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (Indepth-interview) ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มแบบเจาะจงหรือโดยบังเอิญ (Purposive or Accidental) เพื่อให้ได้ประชากรตัวอย่างตามต้องการ (Babbie, 1973, p. 203) กลุ่มที่ 2 เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรประจำสำนักงานพระพุทธศาสนาทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ ผู้อำนวยการข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ จำนวน 44 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure Indepth-Interview) เพื่อศึกษา (1) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4 (2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4 (3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4 (4) วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตภาค 4

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) รูปแบบการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จะเป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ กลุ่มหน่วยงานรัฐ (สำนักงานพระพุทธศาสนาฯ) จำนวน 44 คน ใน 4 จังหวัด

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือ และเอกสาร งานวิชาการต่างๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนข้อวิพากษ์ในหนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ในการนี้ ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะในส่วน of ข้อมูลที่เชื่อมโยง หรือที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ รวมทั้งกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับบทสัมภาษณ์ โดยสามารถจำแนกเอกสารที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

2. การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์คณะผู้นำสงฆ์ระดับจังหวัด ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดใน 4 จังหวัด จำนวน 12 รูป โดยข้อคำถามที่ใช้จะเป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษา (1) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (4) วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 และผู้ให้สัมภาษณ์ตอบตามกรอบแนวคิดการศึกษาและมีอิสระในการตอบ โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทั้งหมด เพื่อให้ได้รับทราบภาพสะท้อนข้อเท็จจริงตรงตามกรอบแนวคิด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

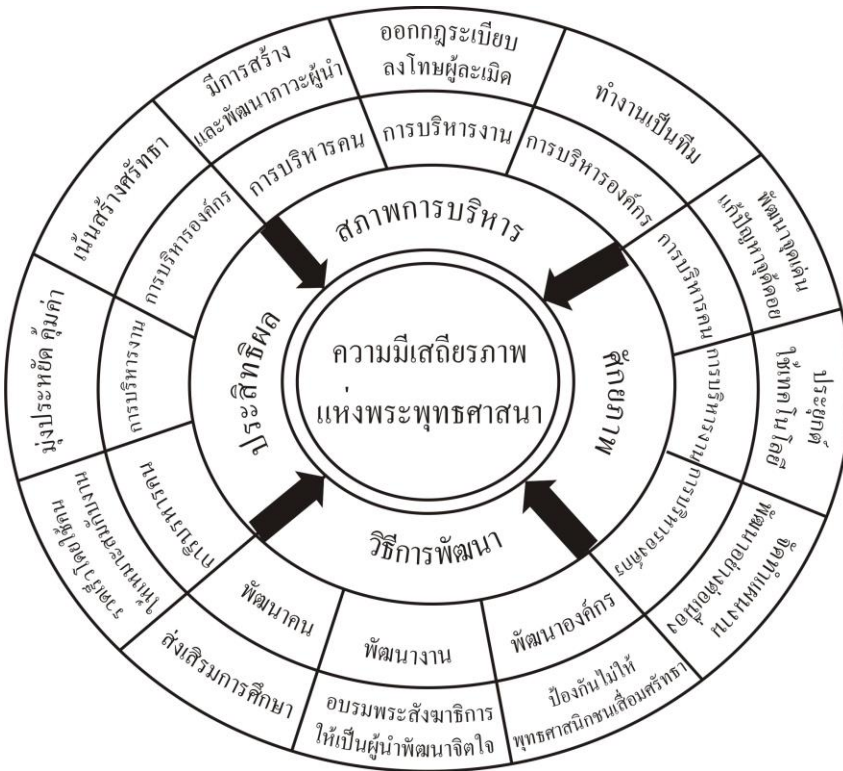
2.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมชุมชน พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาร่วมกันกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น ได้แก่ (1) สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (2) ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (3) ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 (4) วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ กลุ่มหน่วยงานรัฐ (สำนักงานพระพุทธศาสนาฯ) จำนวนทั้งสิ้น 44 คน ใน 4 จังหวัด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการวิจัยในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาดังกล่าวทั้งสองแบบนำมาสรุปความสอดคล้องตามประเด็นสำคัญในการวิจัย โดยสรุปผล ทำเป็นตัวแบบ (Model) ดังปรากฏผลการศึกษาในภาพดังต่อไปนี้



ภาพที่ 1 ตัวแบบสรุปการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ที่พัฒนาขึ้นจากผลงานวิจัยของโชติ บติรัฐ (Chot : Charat's Model)

จากตัวแบบดังกล่าวผู้วิจัยขออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน ดังนี้ การบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น การบริหารงานเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม กติกาของวัด และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ รูปแบบการบริหารมีการทำงานเป็นทีม ประชุมวางแผนรับผิดชอบต่อนักที่
2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน ดังนี้ การบริหารคน มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มีอบหมายให้ทำ การบริหารงาน มุ่งบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่าและสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อ และการบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น
3. ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน ดังนี้ การบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน การบริหารงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง
4. วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน ดังนี้ ในการบริหารคน ควรมึวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะ

ด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

1. การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคนนั้นเน้นในเรื่องการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพระมหาอาคม ปณฺญาธโร (2546, บทคัดย่อ) กล่าวไว้ว่า ด้านคุณลักษณะความเป็นผู้นำของเจ้าอาวาสวัดธรรมยุติกนิกายพบว่า มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การบริหารภาระงาน โดยได้เน้นมีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่จะเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ การบริหารสถาบันหรือองค์กรได้เน้นในเรื่องรูปแบบการบริหารมีการทำงานเป็นทีม

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคน เน้นให้มีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ เพราะการทำงานมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบุญทัน ดอกไธสง (2550) กล่าวว่า พระสังฆาธิการจะดำเนินการได้อย่างรวดเร็วพิจารณาได้จากองค์ประกอบคือ 1) ความสามารถในการใช้คนถูกต้องกับความรู้ความสามารถ 2) ศักยภาพของการปฏิบัติงานของผู้อยู่ใต้ปกครอง 3) ความรวดเร็วในการสนองงานของผู้ใต้บังคับบัญชา 4) ความพึงพอใจของอุบาสกอุบาสิกา ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของชาญณรงค์ หินเกิด (2542, บทคัดย่อ) พบว่า พระสังฆาธิการส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้ระบบงานได้อย่างรวดเร็ว เกิดจากการทำงานที่มีระบบแบบแผน และมีความรู้มากขึ้นโดยใช้วัดของตนเองเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม การบริหารงาน ได้เน้นในเรื่องงานด้านการศึกษาบุคลากรมีความรู้ความสามารถมากขึ้น การบริหารองค์กร ได้เน้นในเรื่องคนที่จะมาศรัทธาเข้าวัด

3. ศักยภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคน ได้เน้นในเรื่องจุดเด่นของบุคลากร มีดังนี้ 1) เป็นผู้ทรงศีล เป็นที่เคารพรอบไหว้ของประชาชน 2) มีความสามารถใช้เทคโนโลยีได้ 3) ชำนาญในเรื่องการก่อสร้าง 4) เป็นผู้ดำเนินการทำกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของชุตินา สัจจนันท์ (2548, บทคัดย่อ) พบว่า จุดเด่นของพระสงฆ์ คือ เป็นสื่อบุคคลที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในลักษณะการเป็นแบบอย่าง การสร้างความเคารพ ศรัทธาและยึดมั่น โดยเจ้าอาวาสมีความโดดเด่น เป็นผู้มีความประพฤติดี ยึดถือคุณธรรม เมตตาธรรม ยุติธรรม ความเสียสละ เอาใจใส่รับผิดชอบสูง และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงาน การบริหารงาน เน้นในเรื่องการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน การบริหารสถาบันหรือองค์กร ได้เน้นในเรื่องการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

4. วิธีการพัฒนาการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ควรมีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนา ที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถนำเอาผลจากการวิจัยไปกำหนดกรอบนโยบายขององค์กรสงฆ์ และเป็นแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ การปกครองคณะสงฆ์ไทยของพระสังฆาธิการ เพื่อพัฒนาสู่จุดหมายคือการพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้มีศักยภาพ และให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อนำองค์กรสงฆ์ไปสู่การพัฒนาให้มีคุณภาพบังเกิดผลอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

2.1 มหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวข้องโดยตรงในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ ควรมีการพัฒนาต่อยอดส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้มากกว่าเดิม ควรมีการเขียนแผนพัฒนาบุคลากรให้ชัดเจน พร้อมทั้งควรมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการได้เรียนรู้ระบบเทคโนโลยีให้มากกว่านี้ เพราะจะช่วยให้การบริหารงานประหยัด รวดเร็ว สนองต่องานได้เป็นอย่างดี

2.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ควรมีการมุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาอย่างจริงจัง สรรหาหน่วยงานหรือองค์กรที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องทุนสนับสนุนการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากร พร้อมทั้งพัฒนาระบบงาน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

3.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทในการบริหารงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและการพัฒนาพระพุทธศาสนา

3.2 ควรศึกษาเรื่องการบริหารงานของพระสังฆาธิการ โดยมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อจะได้เปรียบเทียบความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรกับประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของพระสังฆาธิการ และมีการเพิ่มกลุ่มประชากรให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิมคือ จากที่เป็นการแบบสอบถามเฉพาะพระสังฆาธิการกับเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ให้เพิ่มกลุ่มประชากรที่เป็นประชาชนเข้ามาด้วย เพื่อความชัดเจนและหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3.3 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารงานของพระสังฆาธิการระหว่างภูมิภาคต่างๆ คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เพื่อจะได้ทราบความแตกต่างของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นว่า ส่งผลต่อการบริหารงานของพระสังฆาธิการหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- การศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, กรม. (2540). **ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2535). **พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 2)**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2550). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ หินเกิด. (2542). **บทบาทของพระสังฆาธิการกับการพัฒนาวัดในจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชุตินา สัจจามันท์. (2548). **รูปแบบ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการบูรณาการการศาสนากับการศึกษาของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีการจัดการศึกษาตามอรัญญิก**. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา แห่งชาติกระทรวงศึกษาธิการ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2549). **มองอนาคต : บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **วิธีการสร้างสถิติสำหรับการวิจัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2550). **เอกสารการบรรยายเรื่องหัวข้อเสวนาวิทยานิพนธ์**. วันที่ 6 พฤษภาคม. หลักรัฐประศาสนศาสตร์คณาจารย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระมหาสุรศักดิ์ สุรสกโก. (2549). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์วัดแคนอก อ.เมือง จ.นนทบุรี**. วิทยาลัยสงฆ์ บาฬีพุทธโฆส. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาคม ปณฺญารโ (บุญยัง). (2546). **ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน : กรณีศึกษาวัดธรรมยุตในเขตจังหวัดพัทลุง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พระธรรมปริยัติโสภณ. (2548). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์แนวพุทธ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- Babbie, E.R. (1973). **Survey research methods**. California : Wadsworth.

References

- Babbie, E.R. (1973). **Survey research methods**. California : Wadsworth.
- Dockthaisong, B. (2007). **Document describing the proposed thesis topic**. sunday, may 6. doctor of public administration program. Doctoral dissertation, Valaya Alongkorn Rajabhat University.
- Eawsriwong, N. (2006). **Looking into the future : research to change the direction of society**. Bangkok : Foundation Pumpatya.
- Hengad, C. (1999). **The roles of sanghadhikara to development temple in Mahasarakham province**. Master's thesis, Mahasarakham University.
- Phramaha Aa-Kom Panyatharo. (2003). **The abbot and leadership of the community is central to the development of the community : A case study watdhammayut in phatthalung province**. Master's thesis, Rajabhat Thonburi.

- Phramaha Surasak Surasokko. (2006). **The sangha administration watkanok muang district, nonthaburi province. bali buddhakosa buddhist sangha college.** Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Pradhampariyatsopon. (2005). **The sangha administration buddhist clergy.** Bangkok : Odeon Store.
- Sajjanan, C. (2005). **Models and strategic approaches for integrating the study of religion and Buddhist temples : A case study of formal education.** Office of the Education Council, Ministry of National Education.
- Srisa-ard, B. (2002). **Ways to generate statistics for research.** (6 th ed.). Bangkok : Suweeriyasad.
- Staff of teachers Maha Chulalongkorn University College. (2007). **Thai sangha administration.** Metropolitan Bangkok : Chulalongkorn University College.
- The Religious Affairs Department of the Ministry of Education. (1997). **History Thai Sangha Administration.** Bangkok : Department of Religious Affairs, Ministry of Education.
- _____. (1992). **Statute Administration the Ecclesiastical 2505 (No. 2).** Bangkok : Department of Religious Affairs, Ministry of Education.